

การพัฒนาเครือข่ายเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตพันธุ์โคเนื้อเชิงพาณิชย์ นโยบายการผลิตเนื้อคุณภาพ
ในแบรนด์โคเนื้อศรีวิชัย ของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย

Network Development to Increase the Production Potential of Commercial Beef Cattle to the Policy of Quality
Meat Production in the Brand of Sriwichai Beef in the Southern Provinces of the Gulf of Thailand

โอภาส พิมพา^{1,*} บดี คำสีเขียว¹ ธวัชชัย ทองธรรมชาติ² บรรเทง ทิพย์มณฑะ³ และ ครรชิต สมณิล³

Opart Pimpa^{1,*}, Bodee Khamseekhiew¹, Thawatchai Tongtammachart², Bunterng Tipmontean³ and Kanchit Somnil³

บทคัดย่อ

การเลี้ยงโคเนื้อถือว่ามีส่วนสำคัญในการสร้างอาชีพเสริมให้กับเกษตรกรในพื้นที่ภาคใต้ ซึ่งสามารถพัฒนาเป็นอาชีพหลักได้ในอนาคต การศึกษานี้เป็นการแก้ไขปัญหาและพัฒนาการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มเกษตรกรใน 4 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย คือจังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง ที่มีปัญหาด้านน้ำของการผลิต คือเรื่องของการพัฒนาแม่โคพื้นฐาน การเลี้ยงการจัดการอาหารโคเนื้อ ปัญหากลางน้ำ คือมีปัญหาเรื่องการขาดตลาดรองรับในพื้นที่ เกษตรกรขายโคมีชีวิตได้ในราคาที่ไม่เป็นธรรม ปัญหาปลายน้ำคือไม่มีโรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐานที่จะผลิตเนื้อคุณภาพ ปัญหาด้านนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้ไม่มีความชัดเจน เกษตรกรไม่มีการรวมกลุ่มที่เป็นทางการ ดังนั้นจึงใช้การดำเนินการปรับปรุงแก้ไขปัญหา 6 ขั้นตอน โดยสร้างบทบาทของเกษตรกรให้รวมกลุ่มแก้ไขปัญหาเอง คือ 1.การรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้ง 4 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และนำตัวแทนเกษตรกรไปศึกษาดูงาน 2.ระดมความคิดเห็นในการพัฒนาการเลี้ยงและการตลาดโคเนื้อ 3. รวบรวมรายชื่อสมาชิกเกษตรกรเป็นสมาชิกเครือข่าย พร้อมจัดตั้งชื่อกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร “โคเนื้อศรีวิชัย” 4.วางแผนงานและโครงสร้างของกลุ่ม 5.ประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่มโดยคณะกรรมการเครือข่าย 6.กระตุ้น และติดตามการสนับสนุนเชิงนโยบาย จากการดำเนินการพบว่า ทำให้เกิดกิจกรรมและมีนโยบายสนับสนุนโคเนื้อศรีวิชัย ที่ชัดเจน และต่อเนื่อง การสร้างเครือข่ายเกษตรกร ประสบผลสำเร็จอย่างสูงถึง 80% เกิดเป็นกลุ่มและมีการจัดตั้งกรรมการเครือข่ายเกษตรกรที่เข้มแข็ง มีเกษตรกรเข้าร่วมจำนวน 693 ราย จากทั้งหมด 4 จังหวัด สามารถพัฒนาสมรรถนะการเลี้ยงการจัดการโคเนื้อ และมีเป้าหมายร่วมกันมากขึ้น เกิดร้านอาหารและร้านขายผลิตภัณฑ์เนื้อโคขุน เกิดประสิทธิภาพของการณรงค์เรื่องการอนุรักษ์แม่โค มีแบรนด์เนื้อโคขุนในนาม “โคเนื้อศรีวิชัย” ของภาคใต้ เกิดผลกระทบและความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลง โดยมีนโยบายสนับสนุนการเลี้ยงโคเนื้อของภาคใต้ ที่บรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ในหน้า 177 อันเป็นช่องทางให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องที่จะทำให้สามารถพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรได้ต่อไป

คำสำคัญ: โคเนื้อศรีวิชัย กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย การรวมกลุ่มเกษตรกร โคเนื้อ

¹ คณะวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยีอุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84000 ² คณะศิลปศาสตร์และวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84000 ³ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุราษฎร์ธานี อำเภอเมือง จังหวัดสุราษฎร์ธานี 84000 *ผู้เขียนหลัก อีเมล: opart.p@psu.ac.th opimpa@hotmail.com

Abstract

Beef cattle farming is considered to be an important part of creating additional careers for farmers in the southern regions. The activity can develop into a main career in the future. This study was to solve problems and develop beef cattle farming among farmers in 4 Southern provinces on the Gulf of Thailand, Chumphon Province, Suratthani Province, Nakhon Si Thammarat Province and Phatthalung Province. The problems upstream of production was a cows development, raising, management and problem of limitations of alternative feed resources. The middle part of problem was lack of market support in the area. Farmers can sell live cattle at unfair prices. The downstream problem was no standardized slaughterhouse that produces quality meat. Policy problems to promote beef cattle farming in the southern region are unclear and farmers do not have formal integration. There are 6 steps to improve and solve the problem: 1. Grouping of beef cattle farmers in the 4 southern provinces of the Gulf of Thailand. The farmer representatives were brought to study and site visit. 2. Brainstorm ideas for beef cattle farming and marketing development. 3. Including the names of farmers who are members of the network along with establishing the name of the farmer network group "Sriwichai beef cattle". 4. Planning work and group structure. 5. Publicize group activities by a network committee. 6. Encourage and monitor policy support. The operation has created activities, has a clear and continuous supportive policy for the Sriwichai beef cattle. The success was 80% of grouping and establish strong farmer committee. There were 693 farmers participating from all four provinces. Farmers can develop capacity of beef cattle management and have more common goals. Restaurant operators have established restaurants and shops selling beef products. This project enhances the efficiency of the conservation campaign of the cows. In the South, a brand of beef named "Sriwichai beef" emerged, resulting in impacts and sustainability of the change. The policy to support beef cattle farming in the south was contained in the 12th National Economic and Social Development Plan (2017-2021) on page 177. The national plan is a channel for ongoing activities that will enable farmers to further develop their cattle farming career.

Keyword: Sriwichai beef cattle, Provincial Cluster Southern Gulf Coast, Farmers integration, Beef cattle

---

¹Faculty of Science and Industrial Technology, Prince of Songkla University, Surat Thani Campus, Muang Distric, Surat Thani Province, Thailand 84000 ²

Faculty of Liberal Arts and Management Sciences, Prince of Songkla University, Surat Thani Campus, Muang Distric, Surat Thani Province, Thailand 84000

³Department of Livestock Development, Surat Thani, Muang Distric, Surat Thani Province, Thailand 84000

*Corresponding author's Email: opart.p@psu.ac.th opimpa@hotmail.com

บทนำ

กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย (East Coast Southern Sub Region) ตั้งอยู่ทางทิศตะวันออกของภาคใต้ฝั่งทะเลอ่าวไทย ประกอบด้วยจังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง และมีจังหวัดสงขลาเข้ามาเพิ่มในปี พ.ศ. 2563 มีพื้นที่รวมมากที่สุดของภาคใต้ คือ 32,268 . 824 ตารางกิโลเมตร หรือ 20,164,359 ไร่ ซึ่งคิดเป็นร้อยละ 45.63 ของพื้นที่ภาคใต้ โดยจังหวัดสุราษฎร์ธานีมีพื้นที่มากที่สุด คือ 12,891 ตารางกิโลเมตร หรือ 8.06 ล้านไร่ รองลงมาคือ จังหวัดนครศรีธรรมราช ชุมพร และพัทลุง ตามลำดับ ในการพัฒนาประเทศในด้านการพัฒนาเชิงพื้นที่ได้เน้นให้มีการพัฒนากลุ่มจังหวัดเป็นกลุ่มต่างๆ ตามสภาพทรัพยากร และตามยุทธศาสตร์ของกลุ่มจังหวัดที่กำหนดตามแผนเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ 2560) เพื่อให้การพัฒนาในพื้นที่ต่างๆ สอดคล้องกับแผนการพัฒนาของประเทศโดยรวม ซึ่งขนาดของเศรษฐกิจในกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยมีขนาดใหญ่ที่สุดในภาคใต้ ในด้านอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจ ซึ่งภาคการเกษตร ก็เป็นเศรษฐกิจสาขาหลักของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยอีกสาขาหนึ่งที่มีผู้ประกอบการมากที่สุด แต่กลับมีอัตราการขยายตัวค่อนข้างต่ำ ทั้งๆ ที่โครงสร้างเศรษฐกิจของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยยังคงพึ่งพาสาขาเกษตรกรรม (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ สำนักนายกรัฐมนตรี 2560) ในภาพของการส่งเสริมการเกษตรกรรมของภาคใต้ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่ได้ให้การสนับสนุนกิจกรรมพัฒนาอาชีพการปลูกยางพาราและปาล์มน้ำมันตามระบบตลาดและราคาของผลผลิต ซึ่งทำให้มีปริมาณพื้นที่ปลูกในภาคใต้มากขึ้นตามลำดับ แต่ภายใต้อาชีพปลูกพืชเหล่านี้ก็มีการเลี้ยงโคเนื้อซึ่งเป็นอาชีพเสริมที่สำคัญอยู่ได้ร่มเงาของสวนยางพาราและปาล์มน้ำมัน ซึ่งทำให้เกิดความหลากหลายของอาชีพประชาชนในพื้นที่ ซึ่งการเลี้ยงโคเนื้อถือว่าการช่วยให้เกิดระบบเกษตรกรรมแบบผสมผสาน ช่วยลดปัญหาของการทำการเกษตรกรรมเชิงเดี่ยว ตามยุทธศาสตร์ของประเทศด้านเกษตรกรรม โดยเฉพาะเกษตรกรในชุมชนจะมีพื้นฐานวัฒนธรรมและกิจกรรมเกี่ยวข้องกับการเลี้ยงโคเนื้อมาเป็นเวลานานโดยเฉพาะการเลี้ยงโคชน ซึ่งบางส่วนได้มีการพัฒนาปรับปรุงพันธุ์โคพื้นเมืองมาเป็นโคลูกผสมยุโรปมากขึ้นตลอดเวลาว่า 30 ปี ปริมาณการเลี้ยงโคเนื้อของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย (กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์, 2558) รวมทั้งสิ้น 275,058 ตัว คิดเป็น 5.44% ของการเลี้ยงโคเนื้อทั้งประเทศ และคิดเป็น 44.41% ของปริมาณโคเนื้อในภาคใต้ ซึ่งมีการเลี้ยงมากที่สุดในพื้นที่จังหวัดนครศรีธรรมราชจำนวน 126,078 ตัว พัทลุง จำนวน 71,608 ตัว สุราษฎร์ธานี จำนวน 55,595 ตัว และชุมพร 21,777 ตัว ตามลำดับ และในปี พ.ศ. 2560 มีจำนวนโคเนื้อเพิ่มมากขึ้นเป็น 344,944 ตัว ซึ่งในจังหวัดชุมพรมีจำนวน 31,006 ตัว จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีจำนวน 55,203 ตัว จังหวัดนครศรีธรรมราชมีจำนวน 153,444 ตัว และจังหวัดพัทลุงมีจำนวน 105,291 ตัว (กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ 2562) โดยมีจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดชุมพรจำนวน 4,846 ราย จังหวัดสุราษฎร์ธานีมีจำนวน 10,310 ราย จังหวัดนครศรีธรรมราชมีจำนวน 31,699 ราย และจังหวัดพัทลุงมีจำนวน 22,987 ราย ซึ่งที่ผ่านมาได้รับการสนับสนุนและพัฒนาอาชีพมาโดยตลอดตามโครงการต่างๆ ของภาครัฐ แต่การรวมตัวและสร้างเครือข่ายเพื่อนำไปสู่การพึ่งพาตนเองและส่งผลต่อความยั่งยืนยังมีอยู่น้อยมาก ซึ่งโอกาสที่เกษตรกรในพื้นที่ภาคใต้จะดำเนินการขับเคลื่อนกิจกรรมให้ตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยทั้งระบบ ที่มีเป้าหมายหลักในการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของตลาดโคเนื้อและเนื้อโคให้กับประเทศไทย ตามนโยบายการเป็นผู้นำในอุตสาหกรรมโคเนื้อ อย่างมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน สู่ประเทศไทย 4.0 ภายใต้เงื่อนไขที่จะต้องรักษาตลาดการบริโภคเนื้อโคไทย มีการเพิ่มปริมาณเนื้อโคไทยและโคเนื้อในระบบให้เพียงพอต่อความต้องการบริโภคภายในประเทศ รวมถึงโอกาสในการส่งออก

ไปยังประเทศในกลุ่มอาเซียนและยกระดับผลิตภาพโคเนื้อไทยจากการบริหารจัดการวัตถุดิบพืชอาหารซึ่งเป็นผลพลอยได้จากการเกษตรเพื่อเป็นอาหารโคเนื้อที่มีคุณภาพรวมทั้งพัฒนาและยกระดับโรงฆ่าให้ได้มาตรฐานความปลอดภัยควบคู่กัน (คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สถาบันบัญญัติแห่งชาติ 2560) โดยเฉพาะการสร้างความเข้มแข็งของอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยให้สามารถต้านทานผลกระทบรุนแรงที่จะเกิดจากการเปิดเสรีทางการค้าไทยและออสเตรเลีย (FTA) ในปี พ.ศ. 2563 ซึ่งจะทำให้อุตสาหกรรมโคเนื้อของไทยต้องเผชิญกับการแข่งขันที่รุนแรงมากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งการรุกรานตลาดนำเข้าเนื้อโคคุณภาพดีต้นทุนต่ำในตลาด Modern Trade อันเป็นตลาดเนื้อโคขุนระยะสั้นไม่แน่นอนมีแนวโน้มการบริโภคถึง 5-6 แสนตัวต่อปี (คิดเป็นมูลค่ากว่า 25,000 ล้านบาท) ซึ่งปัจจุบันอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยยังมีขีดความสามารถด้านการแข่งขันในตลาดค่อนข้างต่ำ แต่ทั้งนี้การดำเนินกิจกรรมการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้เพื่อตอบสนองต่อนโยบายของประเทศ และแนวทางพัฒนาอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อที่ยั่งยืนของภาคใต้ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายอย่าง เช่นจำนวนปศุสัตว์ในภาคใต้เมื่อเทียบกับภาคอื่นแล้วถือว่าน้อยมาก จึงมีปัญหาด้านการกำหนดนโยบายสนับสนุนกิจกรรมด้านปศุสัตว์ ซึ่งมีผลต่อโครงการต่างๆ ในการพัฒนาพื้นที่ ที่ให้ความสำคัญกับการพัฒนาด้านปศุสัตว์ไว้ในลำดับท้ายสุดของการพิจารณาความสำคัญ ดังจะเห็นว่าไม่มีการกำหนดยุทธศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนาด้านปศุสัตว์โดยตรงไว้ในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติในส่วนของภาคใต้ ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 11 ลงไปเลย แต่ทั้งนี้ตามสภาพความเป็นจริงเกษตรกรของภาคใต้ก็ยังดำเนินการเลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพเสริมเพราะมีใจรักในอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อตลอดมา แต่ก็ยังไม่มีเป้าหมายที่ชัดเจนในการดำเนินการ และในสถานการณ์ปัจจุบันที่ราคายางพาราและปาล์มน้ำมันไม่ดี เกษตรกรต่างเห็นพร้อมกันที่จะดึงเอาอาชีพเสริมที่มีศักยภาพนี้ขึ้นมาพัฒนาเพื่อให้มีการใช้พื้นที่ในสวนปาล์มน้ำมันและยางพาราให้มีรายได้มากยิ่งขึ้น จึงเป็นหลักของแนวคิดในการประกอบอาชีพของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยทั้ง 4 จังหวัดโดยภาพรวม เพื่อให้เกิดการประสานงานสร้างเครือข่ายกลุ่มเกษตรกรเชื่อมโยงกับธุรกิจโคเนื้อของระดับประเทศ และพัฒนาการเลี้ยงให้มีเอกลักษณ์ที่มีความเฉพาะตัวของเนื้อโคขุนภาคใต้ในแบรนด์ของภาคใต้ ตลอดจนสร้างตลาดรองรับการเลี้ยงโคขุน ซึ่งจะช่วยสนับสนุนให้เกษตรกรมีความเข้มแข็ง มีเป้าหมายในการเลี้ยง มีการเก็บรักษาแม่โคพันธุ์ดีเพื่อการผลิตลูกโค สามารถเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต และสามารถผลิตโคเนื้อและเนื้อโคให้มีคุณภาพต่อไป เพื่อสนองปัญหาและแนวคิดดังกล่าว Pimpa et al. (2019) ได้ขอรับทุนสนับสนุนจาก สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และขยายผลในการพัฒนาเชิงพื้นที่โดยการสนับสนุนของสำนักงานประสานงานวิจัยอุตสาหกรรมและชุมชน หรือ CILO-ซีโล่ของมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ เพื่อวิจัยการพัฒนากลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อจังหวัดสุราษฎร์ธานี ตั้งแต่ระบบการเลี้ยงจนถึงห่วงโซ่อุปทาน มีการจัดตั้งกลุ่มเป็นชมรมโคเนื้อจังหวัดสุราษฎร์ธานี หลังจากทีกลุ่มมีความเข้มแข็งแล้วต่อมาในปี พ.ศ. 2556 จึงได้ขยายกิจกรรมให้ครอบคลุมไปถึงพื้นที่ 4 จังหวัด โดยได้รับการสนับสนุนจากงบประมาณเสริมศักยภาพกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย กระทรวงมหาดไทย ซึ่งได้พัฒนาเครือข่ายเกษตรกรเพื่อเพิ่มศักยภาพการผลิตโคเนื้อเชิงพาณิชย์ โดยมุ่งสร้างสำคัญของการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในพื้นที่ภาคใต้ให้โดดเด่น มีการตอบสนองกระแสนโยบายการพัฒนาโคเนื้อของภาคใต้ และหวังเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อ สร้างความเชื่อมโยงของกลุ่มการผลิต (Cluster) และการตลาดที่ชัดเจนมากยิ่งขึ้น

สถานการณ์ที่เป็นอยู่เดิม

จากการศึกษาข้อมูลพื้นฐานการเลี้ยงโคเนื้อและสภาพปัญหาของการเลี้ยงโคเนื้อในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ทั้ง 4 จังหวัด โดยกำหนดพื้นที่ตัวอย่าง พบว่ามีสภาพพื้นฐานที่เป็นข้อมูลเบื้องต้นอยู่หลายประการ (โอกาส และคณะ 2551)

พบว่า การเลี้ยงโคเนื้อส่วนใหญ่ของภาคใต้เป็นการเลี้ยงของเกษตรกรรายย่อยที่ต่างคนต่างเลี้ยง ขาดการเชื่อมโยงเครือข่ายเกษตรกรในระดับจังหวัดและระดับภาคได้ จึงเป็นสาเหตุส่วนหนึ่งของการที่เกิดระบบพ่อค้าคนกลางที่สร้างความไม่ยุติธรรมของราคาโคมีชีวิต มีการกดราคา และการกำหนดราคาโดยผู้ซื้อ รวมทั้งไม่มีการชั่งน้ำหนักโคในการซื้อขาย ในด้านต้นน้ำพบว่าคุณภาพโคเนื้อที่มีอยู่ส่วนใหญ่เป็นโคพื้นเมืองที่ยังไม่สามารถพัฒนาสู่เนื้อคุณภาพระดับพรีเมียมเกรดได้ ประกอบกับพื้นที่เลี้ยงโคเนื้อถูกรุกจากการขยายพื้นที่ปลูกพืชเศรษฐกิจทั้งยางพาราและปาล์มน้ำมันที่มีราคาค่อนข้างดี (ก่อนหน้านี้ปี พ.ศ. 2556) ส่งผลถึงวิธีการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ให้ปรับเป็นระบบการเลี้ยงแบบประณีต (Intensive Farm) มากขึ้น ซึ่งต้องมีความเอาใจใส่สูง เกษตรกรหลายรายเริ่มขายโคเนื้อออกไปในราคาที่ถูกลง เพราะขาดเป้าหมายและแรงจูงใจในการเลี้ยงโคเนื้อ

ที่ผ่านมายังขาดกิจกรรมและแนวทางการประสานงานเพื่อสร้างระบบการสนับสนุนทั้งการเลี้ยงและการตลาดของเนื้อโคขุนคุณภาพในภาคใต้ ทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้ ขาดโอกาสเป็นอย่างมาก ซึ่งจากข้อมูลการศึกษาวิจัยมีการนำเข้าเนื้อโค เพื่อจำหน่ายในพื้นที่ภาคใต้ตอนบน (พื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และฝั่งอันดามัน) ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวหลักของภาคใต้ ในสัดส่วนเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง (ข้อมูล สำนักงานปศุสัตว์เขต 8) ปี พ.ศ. 2556 – 2558 จำนวนเฉลี่ยปีละ 134,244.04 ตัน ซึ่งแสดงถึงปัญหาการขาดแคลนเนื้อโคบริโกคในพื้นที่ ด้วยปัญหาของเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อของภาคใต้ในพื้นที่กลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ที่ขาดผู้ประสานงานสร้างกลุ่มเกษตรกรที่เข้มแข็งรองรับการพัฒนาให้พึ่งพาตนเอง รวมทั้งหลายพื้นที่ยังขาดการจัดตั้งกลุ่มที่เข้มแข็ง ขาดองค์ความรู้ด้านวิชาการ กลุ่มวิสาหกิจและสหกรณ์โคเนื้อที่มีอยู่ ได้ยุติกิจกรรมในการดำเนินงานเพราะขาดทุน และไม่มีอำนาจต่อรองด้านการตลาด ไม่มีการกำหนดเป้าหมายร่วมกันในแต่ละจังหวัด นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงโคเนื้อมิรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อน้อย

ปัญหาด้านน้ำของการผลิต คือเรื่องของการพัฒนาแม่โคพื้นฐาน การเลี้ยงการจัดการอาหารโคขุน ปัญหาการขาดแคลนแม่พันธุ์โคเนื้อที่มีคุณภาพเพื่อการผลิตลูกโคขุน ปัญหาสมรรถภาพการผลิตโคเนื้อที่ค่อนข้างต่ำ ทั้งในด้านอัตราการเจริญเติบโต อัตราการผสมติด และอัตราการเลี้ยงรอดของลูกโคตั้งแต่แรกเกิดถึงอย่างนม และจากการสำรวจพบว่ามีปัญหาเรื่องระบบการเลี้ยง จำนวนโคต่อคอกมีจำนวนน้อยส่งผลต่อการจัดการที่เป็นระบบต่อเนื่อง ในกลุ่มเกษตรกรในพื้นที่ไม่มีกิจกรรมหรือแผนรองรับการพัฒนาตามนโยบายของประเทศ ในการพัฒนาฟาร์มพบว่าปัญหาหลักคือเกษตรกรมีกำไรน้อยจากการขายโคขุน หรือมีการสร้างรายได้จากการเลี้ยงโคเนื้อเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่น การเลี้ยงการจัดการอาหารโคขุนพบว่าอาหารข้นมีราคาแพงจนไม่สามารถนำมาเลี้ยงขุนในระยะยาวได้ร่วมกับราคาขายโคในตลาดไม่ดีจึงมีผลให้การเลี้ยงแบบขุนได้กำไรน้อย หรือบางรายก็ขาดทุนในที่สุด

ปัญหากลางน้ำ คือมีปัญหาเรื่องการตลาด ขาดตลาดรองรับในพื้นที่ หากเกษตรกรต้องการขายโคเนื้อจะขายยาก เพราะไม่มีพ่อค้ารับซื้อต่อเนื่อง การขายโคเนื้อเป็นแบบเหมาตัวไม่มีการชั่งน้ำหนัก ซึ่งทำให้เกษตรกรเสียเปรียบพ่อค้าคนกลาง เกษตรกรขายโคมีชีวิตได้ในราคาที่ไม่เป็นธรรม เงื่อนไขสำคัญที่ทำให้ตลาดโคเนื้อไม่ชัดเจนและส่งผลกระทบต่อกระบวนการเลี้ยงโคเนื้อที่มีคุณภาพคือตลาดทั่วไปในพื้นที่เป็นตลาดล่าง ผู้บริโภคส่วนใหญ่ยังบริโภคเนื้อโคโดยไม่คำนึงถึงคุณภาพของเนื้อที่ซื้อ

ปัญหาปลายน้ำ ไม่มีโรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐานที่จะผลิตเนื้อคุณภาพป้อนให้กับตลาดแหล่งท่องเที่ยว ขาดห้องบ่มซากและการตัดแต่งที่ถูกต้องตามกระบวนการผลิตเนื้อ ยังขาดแหล่งจำหน่ายเนื้อและขาดการแปรรูปผลิตภัณฑ์เนื้อโค เพื่อเพิ่มมูลค่า และยังขาดการประชาสัมพันธ์ซึ่งส่งผลต่อความนิยมของผู้บริโภคเนื้อทั้งในและนอกพื้นที่

ปัญหาด้านนโยบายการส่งเสริมการเลี้ยงโคเนื้อ เนื่องจากนโยบายตามยุทธศาสตร์ของภาคใต้ที่ผ่านมา ส่วนใหญ่จะเน้นการท่องเที่ยว อุตสาหกรรมปาล์มน้ำมัน ยางพารา และการประมง ดังนั้นนโยบายในการสนับสนุนอาชีพด้านปศุสัตว์จึงไม่มีความชัดเจน ประกอบกับเกษตรกรที่ดำเนินการเลี้ยงโคไม่มีเวทีแสดงความคิดเห็น ไม่มีการรวมกลุ่มที่เป็นทางการ จึงส่งผลทำให้ไม่สามารถสะท้อนปัญหาถึงกลุ่มผู้กำหนดนโยบาย ทำให้ขาดโอกาสในการพัฒนาด้านปศุสัตว์โดยเฉพาะโคเนื้อ ถึงแม้เกษตรกรจะประชุมร่วมกับเจ้าหน้าที่ของกรมปศุสัตว์โดยตรงแต่ก็เป็นกิจกรรมในด้านการจัดการเรื่องโรคและการจัดการฟาร์ม ดังนั้นจึงทำให้ปัญหาต่างๆ ยังไม่ได้รับการแก้ไขในภาพของนโยบายสนับสนุน การเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรยังมีปัญหาด้านการกำหนดเป้าหมายของอาชีพ เกษตรกรยังต้องกำหนดทิศทางทางการเลี้ยงที่ชัดเจนเพื่อเชื่อมโยงกับทิศทางของประเทศ หากมีเป้าหมายชัดเจนจะเกิดเป็นอาชีพที่ยั่งยืนของเกษตรกรในพื้นที่ได้มากขึ้น

ความรู้หรือความเชี่ยวชาญที่ใช้ กระบวนการที่ใช้ในการเปลี่ยนแปลง และการยอมรับของชุมชนเป้าหมาย

จากหัวข้อปัญหา ในการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย และความต้องการของกลุ่มเกษตรกรในด้านต่างๆ ที่ตอบสนองต่อปัญหาของพื้นที่ คณะผู้วิจัยได้นำความรู้ทางศาสตร์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ในการแก้ไขปัญหา โดยคำนึงถึงการปฏิบัติงานแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้ง 4 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย โดยมีขอบเขตการดำเนินงานดังนี้

1. มุ่งเน้นการรวมกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อทั้ง 4 จังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยให้มีความเข้มแข็ง โดยเริ่มจากการนำตัวแทนเกษตรกรทั้ง 4 จังหวัดไปศึกษาดูงานที่สหกรณ์โคเนื้อ โพนยางคำ สหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อจำกัด และแลกเปลี่ยนแนวทางการพัฒนากับกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อในภาคอีสาน
2. รวมกลุ่มระดมความคิดเห็นในการพัฒนาการเลี้ยงและการตลาดโคเนื้อของภาคใต้ โดยการประชุมในพื้นที่จังหวัดชุมพร จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง
3. รวบรวมรายชื่อสมาชิกเกษตรกรที่เข้าร่วมเพื่อการพัฒนาโคเนื้อภาคใต้ เป็นสมาชิกเครือข่าย พร้อมจัดตั้งชื่อกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร
4. วางแผนงานของกลุ่ม โครงสร้างของกลุ่มระดับภาคใต้ ทั้ง 4 จังหวัด ในรูปแบบสหกรณ์เครือข่าย โดยใช้ชื่อว่า สหกรณ์ “โคเนื้อศรีวิชัย” แยกทำงานของแต่ละจังหวัด
5. ประชาสัมพันธ์กิจกรรมกลุ่ม สร้างกิจกรรมอย่างต่อเนื่องด้านการเลี้ยงและการตลาดของโคเนื้อ รวมทั้งกำหนดเป้าหมายร่วมกัน ในรูปแบบคณะกรรมการเครือข่าย โคเนื้อศรีวิชัย
6. กระตุ้น และติดตามการสนับสนุนจากรัฐบาล และประสานงานหน่วยงานภาครัฐในเชิงการสนับสนุนด้านนโยบาย เพื่อให้เกิดการพัฒนาที่ต่อเนื่อง และยั่งยืน

รวมระยะเวลาในการดำเนินโครงการจากเดือน กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2555 ถึง เดือนมีนาคม พ.ศ. 2556 และกิจกรรมต่อเนื่องในเดือนมิถุนายน 2557-กุมภาพันธ์ 2558

โดยมีกิจกรรมย่อยในการดำเนินการแบบบูรณาการ 4 กิจกรรม เพื่อไปสู่เป้าหมาย คือ 1. สมัครงานสมาชิกเครือข่าย เข้ารับองค์ความรู้ จัดการอบรมในพื้นที่ทุกจังหวัด 2.การจัดระดมแนวคิดในการพัฒนา หัวข้อการเลี้ยงโคให้ได้มาตรฐานตามหลักการขุนโค ขั้นตอนการรวมเครือข่าย 3. การสร้างเครือข่ายในพื้นที่และการช่วยสร้างความเข้มแข็งของกลุ่ม 4. การเพิ่มช่องทางการขายโคเนื้อของเกษตรกร และมีการใช้องค์ความรู้จากงานวิจัย เช่น องค์ความรู้เรื่องการพัฒนาอาชีพที่ยั่งยืนในระบบการปลูกปาล์มน้ำมันของเกษตรกรรายย่อย แบบผสมผสานโดยการบูรณาการทั้งปลูกพืชและการเลี้ยงสัตว์ (Pimpa et al., 2011) การลดต้นทุนในการเลี้ยงโคในสวนปาล์มน้ำมัน (โอกาส พิมพา และคณะ, 2551) องค์ความรู้

เรื่องของการจัดการฟาร์ม การปรับปรุงพันธุ์โคเนื้อ และพัฒนาอาหารโคที่เน้นการใช้ผลพลอยได้จากปาล์มน้ำมัน เช่น การใช้ทางใบปาล์มในการเลี้ยงโคเนื้อ (Pimpa et al., 2009 และ Chanjula et al., 2016) องค์ความรู้เรื่องการจัดการด้านการตลาด การจัดการระบบห่วงโซ่อุปทาน จากผลงานวิจัยที่สนับสนุนโดย สกว. (โอภาส พิมพา และคณะ, 2552) องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นจะระบบการทำงานวิจัยแบบมีส่วนร่วม (Participatory action research) เช่นหลักการทำงานเป็นทีม ของเกษตรกร การช่วยเหลือกันในกลุ่ม การรวบรวมองค์ความรู้จากการได้ไปศึกษาดูงานนอกพื้นที่ การจัดการ ประกาศโคเนื้อ การสาธิตแนวทางการขายเนื้อโค และขั้นตอนการขุนโคส่งตลาดในรูปแบบเดลสหรณ์เครือข่าย เป็น องค์ความรู้ที่เกิดขึ้นมาใหม่จากการได้ลงมือปฏิบัติร่วมกันทั้งเกษตรกรและนักวิจัย

ลำดับการดำเนินการ

1. วันที่ 25 กรกฎาคม 2566 ทำการวางแผนงานลงพื้นที่ เสนอข้อมูลพื้นฐาน ชี้แจงระบบห่วงโซ่อุปทานของโคเนื้อภาคใต้ (supply chain) โจทย์ปัญหาในการแก้ไขและพัฒนา ข้อมูลการจัดการห่วงโซ่อุปทาน (supply chain management) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต ณ ศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี มีตัวแทนเกษตรกรเข้าร่วมทั้ง 4 จังหวัด 64 ราย (ภาพที่ 1)

2. วันที่ 27-31 กรกฎาคม 2566 นำตัวแทนเกษตรกรศึกษาดูงาน ณ จังหวัดราชบุรี (โรงฆ่าสัตว์มาตรฐาน และระบบฟาร์มเลี้ยงสัตว์ อำเภอสวนผึ้ง) จังหวัดนครปฐม (การเลี้ยงโคขุน มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขต กำแพงแสน และสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด) จังหวัดขอนแก่น (ฟังบรรยายการพัฒนากลุ่มเกษตรกรโคเนื้อภาคอีสาน ที่มหาวิทยาลัยขอนแก่น) จังหวัดสกลนคร (สหกรณ์โคเนื้อ โพนยางคำ) จังหวัดนครราชสีมา (โชคชัยฟาร์ม) (ภาพที่ 2 ถึงภาพที่ 3)

3. วันที่ 17 สิงหาคม 2566 ประชุมและรวมกลุ่มเกษตรกร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ณ อำเภอบ้านนาสาร (ภาพที่ 4)

4. วันที่ 27 สิงหาคม 2566 ประชุมและรวมกลุ่มเกษตรกร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ณ อำเภอท่าฉาง (ภาพที่ 5)

5. วันที่ 23 กันยายน 2566 ประชุมและรวมกลุ่ม เกษตรกร จังหวัดชุมพร ณ สำนักงานปศุสัตว์จังหวัด ชุมพร (ภาพที่ 6)

6. วันที่ 26 กันยายน 2566 ประชุมและรวมกลุ่ม ณ จังหวัดพัทลุง (เกษตรกรทั้ง 4 จังหวัด) (ภาพที่ 7)

7. วันที่ 29 กันยายน 2566 ประชุมและรวมกลุ่ม เกษตรกรจังหวัดนครศรีธรรมราช (ภาพที่ 8)

ประสานงาน การทำงานในแต่ละพื้นที่ โดยให้แต่ละจังหวัดนัดคุยกัน เพื่อให้ได้ผลลัพธ์แนวคิดและแนวทางพัฒนา

8. วันที่ 10 ธันวาคม 2566 ตัวแทนเกษตรกรทั้ง 4 จังหวัด ร่วมประชุม การกำหนดข้อบังคับกลุ่ม แผนพัฒนา และตราสัญลักษณ์ โคเนื้อศรีวิชัย ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

9. วันที่ 26 ธันวาคม 2566 ลงมติ ร่างข้อบังคับของกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร “โคเนื้อศรีวิชัย” โครงสร้าง กรรมการเครือข่าย และมติเห็นชอบ ตราสัญลักษณ์ ณ ที่ทำการสภาเกษตรกร จังหวัดสุราษฎร์ธานี (ภาพที่ 9 และภาพที่ 10)

10. วันที่ 23 มิถุนายน 2567 จัดการประชุมสมาชิกทั้ง 4 จังหวัด ในด้านการตลาด โดยใช้สวนสละอาทิตย์ อำเภอบ้านนาสารเป็นสถานที่ประชุมเพื่อขยายร้านค้าประกอบการเนื้อสัตว์ (ภาพที่ 11)

11. การจัดกิจกรรมสร้างเครือข่ายเกษตรกร ในพื้นที่ระดับอำเภอต่างๆ ของจังหวัด เป็นรายย่อย พร้อมอบรมให้ความรู้ (ภาพที่ 12)

ภาพที่ 1 การวางแผนงานเสนอข้อมูลพื้นฐาน โจทย์ปัญหาและแนวทางการแก้ไข ณ ศาลากลางจังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 2 ตัวแทนเกษตรกร ศึกษาดูงาน ณ สหกรณ์โคเนื้อ โพนยางคำ

ภาพที่ 3 ตัวแทนเกษตรกร ศึกษาดูงาน ณ ฟาร์มโชคชัย

ภาพที่ 4 การรวมกลุ่มเกษตรกร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ณ อำเภอบ้านนาสาร

ภาพที่ 5 การรวมกลุ่มเกษตรกร จังหวัดสุราษฎร์ธานี ณ อำเภอท่าฉาง

ภาพที่ 6 การรวมกลุ่มเกษตรกร จังหวัดชุมพร

ภาพที่ 7 การรวมกลุ่มเกษตรกร จังหวัดพัทลุง

ภาพที่ 8 การรวมกลุ่มเกษตรกร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 9 การประชุม กำหนดตราสัญลักษณ์ และข้อบังคับของกลุ่มเครือข่ายเกษตรกร

ภาพที่ 10 ตราสัญลักษณ์ เครื่องชำโคเนื้อศรีวิชัย ตามมติที่ประชุมเกษตรกร

ภาพที่ 11 จัดการประชุมสมาชิกในพื้นที่ ณ สวนสละอาทิตย์ อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 12 จัดประชาสัมพันธ์เครื่องชำโคขุนศรีวิชัยกับเกษตรกรในอำเภอพุนพิน จังหวัดสุราษฎร์ธานี

การประชุมเครือข่ายโคขุนศรีวิชัยและการประชาสัมพันธ์เครือข่าย มีการดำเนินการในพื้นที่อย่างต่อเนื่อง (ภาพที่ 13) เช่น การจัดร่วมกับสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดสุราษฎร์ธานี โดยบูรณาการร่วมกับการท่องเที่ยว การเปิดร้านขายเนื้อ ร้านปิ้งย่าง (ภาพที่ 14 -15 และภาพที่ 16) หรือร้านขายเนื้อโคขุนศรีวิชัย (ภาพที่ 17) ร้านก๊วยเตี๋ยว เป็นต้น (ภาพที่ 18) โดยเน้นการพัฒนาอาชีพของคนในพื้นที่ตามมา โดยจังหวัดพัทลุงประสบความสำเร็จในการบุกเบิกการขายเนื้อโคขุน และผลิตภัณฑ์จากเนื้อโคขุน ในระยะต่อมา (ภาพที่ 19) รวมทั้งกิจกรรมการออกร้านของสหกรณ์โคเนื้อศรีวิชัย จังหวัดพัทลุง จำกัด ในงานนิทรรศการต่างๆ ทั่วประเทศ (ภาพที่ 20) นอกจากนี้ ยังได้สร้างกิจกรรมสาธิต โมเดลการบูรณาการการสร้างธุรกิจในการเลี้ยงโคขุน และการตลาดเนื้อโคขุน และการท่องเที่ยวครบวงจร เช่น กระจายชิ้นส่วนเนื้อไปทำอาหารตลาดล่าง (ภาพที่ 21) การทำสิ่งของที่ระลึก (ภาพที่ 22) การผลิตอาหารโคขุนครบวงจร ในกลุ่มเครือข่ายเกษตรกรในพื้นที่ 4 จังหวัด (ภาพที่ 23) การพัฒนากลุ่มเกษตรกรอื่นๆ ที่สนใจเข้าร่วมกิจกรรม เช่นที่อำเภอต่างๆ ในพื้นที่ทั้ง 4 จังหวัด ได้มีกลุ่มเกษตรกรติดต่อให้ทีมงานผู้ดำเนินโครงการไปแนะนำเครือข่ายโคขุนศรีวิชัย ซึ่งพบว่าเกษตรกรที่เลี้ยงโคในพื้นที่ให้ความสนใจการปรับปรุงการเลี้ยงและพัฒนาคุณภาพ ซึ่งในพื้นที่อื่นๆ ที่ยังไม่ได้เข้าร่วมต่างให้ความสนใจโทรมาสอบถามจะสมัครเข้าร่วม ทางผู้ดำเนินโครงการได้ให้ข้อมูลว่าการเข้าร่วมเครือข่ายนี้ทางผู้ดำเนินโครงการอาจให้องค์ความรู้ทางวิชาการหรือช่วยแนะนำได้บางเรื่องที่จะสนับสนุนการเลี้ยง แต่ในการทำงานการสร้างระบบการคานนั้นเกษตรกรต้องทำงานเป็นทีม และช่วยกันสร้างองค์กรให้เกิดขึ้น ไม่ว่าจะเป็นสหกรณ์ก็ดี กลุ่มเครือข่ายเกษตรกรก็ดี หรือวิสาหกิจชุมชน ล้วนสามารถทำให้เกิดการทำงานเป็นกลุ่มขึ้นมาได้ ขึ้นอยู่กับความเหมาะสม ความสะดวกในการทำงาน ในบางพื้นที่เช่นจังหวัดพัทลุงพบว่ามีสหกรณ์โคเนื้อเดิมอยู่แล้ว ได้พัฒนาโรงฆ่าสัตว์เพื่อรองรับกิจกรรมด้วยความร่วมมือของกลุ่มเกษตรกรอย่างต่อเนื่อง (ภาพที่ 24 และ 25) ส่วนจังหวัดชุมพรได้มีกลุ่มเกษตรกรผู้เลี้ยงโคภายใต้การสนับสนุนของหน่วยส่งเสริมการเกษตรและสหกรณ์ที่ 4 ของทหาร ซึ่งมีการเลี้ยงสัตว์ในศูนย์สาธิต ได้ติดต่อเข้ามาเพื่อรับเอาอาหารผสมต้นทุนต่ำไปกระจายให้เกษตรกรในพื้นที่ ดังแสดงในภาพที่ 26 นอกจากนี้ในการประชุมเสวนาที่จังหวัดนครศรีธรรมราช (ภาพที่ 27) ยังได้นำไปสู่การอนุมัติงบประมาณของผู้ว่าราชการในการซื้อเครื่องผสมอาหารและเครื่องสับย่อยหญ้าให้เกษตรกรจำนวน 4 ชุดอีกในเวลาต่อมา

ภาพที่ 13 กิจกรรมได้ส่งเสริมการเลี้ยง พร้อมกับประสานงานกับร้านค้าผู้ประกอบการขายเนื้อโคขุน

ภาพที่ 14 ร้านปิ้งย่างจัดจำหน่ายเนื้อโคขุนศรีวิชัย ที่อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 15 การประสานงานกับผู้ประกอบการร้านปิ้งย่าง พร้อมจัดทำคู่มือให้ทางร้านในการประชาสัมพันธ์

ภาพที่ 16 กิจกรรมของผู้สนับสนุนเปิดร้านปิ้งย่างเพื่อสนับสนุนกิจกรรม และลูกค้ากินเนื้อโคขุนศรีวิชัย

ภาพที่ 17 ร้านขายเนื้อ และผลิตภัณฑ์จากเนื้อ โคขุนศรีวิชัย

ภาพที่ 18 ร้านก๋วยเตี๋ยว เนื้อโคขุนศรีวิชัย

ภาพที่ 19 ร้านผลิตภัณฑ์เนื้อโคขุน ของจังหวัดพัทลุง

ภาพที่ 20 กิจกรรมออกร้านผลิตภัณฑ์เนื้อโคขุน ของสหกรณ์โคเนื้อศรีวิชัย จังหวัดพัทลุง จำกัด

ภาพที่ 21 การพัฒนาการตลาดและประชาสัมพันธ์นอกจากขายเนื้อสด และเชื่อมโยงร้านค้าระดับต่างๆ

จากผลการดำเนินการผสมอาหารให้กับเกษตรกรและถ่ายทอดเทคโนโลยี ได้มีการติดต่อขอให้เดินทางไปบรรยายใน จังหวัดชุมพร ที่อำเภอท่าแซะ จังหวัดสุราษฎร์ธานี ที่อำเภอท่าชนะ จังหวัดนครศรีธรรมราช ที่อำเภอถ้ำพรรณรา จังหวัดพัทลุงที่อำเภอเมือง ซึ่งในแต่ละจุดได้มีเกษตรกรให้ความสนใจเข้าร่วมการอบรม ดังแสดงในภาพที่ 24 เกษตรกรเข้าอบรมที่จังหวัดพัทลุง มีการจัดตั้งกลุ่มประสานงานด้านการเลี้ยงการจัดการโคต้นน้ำ

ภาพที่ 22 การจัดทำผลิตภัณฑ์ ของที่ระลึก ในตราสัญลักษณ์ โคเนื้อศรีวิชัย

ภาพที่ 23 จุดประสานงานและดำเนินการผลิตอาหารของเครือข่ายเกษตรกร และศูนย์เรียนรู้ ในทุกจังหวัด

ภาพที่ 24 เกษตรกรในเครือข่ายโคขุนศรีวิชัยจังหวัดพัทลุง พัฒนาพื้นที่รอบๆ โรงฆ่าสัตว์เดิม

ภาพที่ 25 การซ่อมแซมบำรุงโรงฆ่าสัตว์ในเครือข่ายโคขุนศรีวิชัยจังหวัดพัทลุง

ภาพที่ 26 การดำเนินการของกลุ่มเครือข่ายโคเนื้อศรีวิชัย จังหวัดชุมพร

ภาพที่ 27 การดำเนินการเสวนา และประสานงานพัฒนาเครือข่ายโคเนื้อศรีวิชัย

กิจกรรมการพัฒนาสายพันธุ์โคเนื้อ

กิจกรรมพัฒนาสายพันธุ์โคเนื้อ ถือเป็นกิจกรรมในการพัฒนาโคต้นน้ำ เนื่องจากเกษตรกรส่วนใหญ่มีแม่โคพื้นเมือง ต้องการปรับปรุงเป็นลูกผสมยุโรป โดยปกติมีเจ้าหน้าที่ผสมเทียมในทีมงานโครงการ ได้ช่วยบริการหาพบว่า

เกษตรกรได้รับการบริการไม่ทั่วถึง นอกจากการให้บริการปรึกษาโดยตรงแล้ว การจัดประกวดโคเนื้อเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงโคเนื้อคุณภาพที่ได้รับการปรับปรุงพันธุ์ที่ดี เมื่อโคได้รับรางวัลจะมีการบรรยายและชี้ให้เห็นถึงลักษณะพันธุ์โคที่ดีสมควรนำมาใช้เป็นพ่อพันธุ์และแม่พันธุ์ ดังเช่นการจัดประกวดที่จังหวัดนครศรีธรรมราช ภาพที่ 28 เป็นการประกวดที่ตำบลคูสิด อำเภอดำพระนคร โดยทั้งนี้เครือข่ายเกษตรกรโคขุนศรีวิชัยได้เข้าไปร่วมกิจกรรม มีการประชาสัมพันธ์และสนับสนุนกิจกรรมโดยมีทีมงานนักวิชาการเข้าไปเป็นกรรมการในการตัดสิน นอกจากการประกวดโคเนื้อของจังหวัดนครศรีธรรมราชแล้ว ในโครงการของกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยได้ใช้งบประมาณบางส่วนในการจัดประกวดโคเนื้อภาคใต้ ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯ ราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในประเภทแกรนด์แชมป์ซึ่งเป็นกิจกรรมที่เครือข่ายโคขุนศรีวิชัยเป็นเจ้าภาพร่วมดำเนินการ จัดที่มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ดังภาพที่ 29 ในวันพฤหัสบดีที่ 21 สิงหาคม พ.ศ. 2557 ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี ซึ่งจากการจัดอย่างต่อเนื่องทำให้เกษตรกรเริ่มทราบลักษณะโคเนื้อที่ดีและทราบว่าจะปรับปรุงคุณภาพด้านพันธุ์กรรมได้อย่างไร ทุกครั้งที่มีการประกวดทางเครือข่ายโคขุนศรีวิชัย ได้นำโลโก้ ติดประทับในป้ายประชาสัมพันธ์ทุกครั้งเพื่อสื่อให้เกษตรกรได้รับทราบถึงเครือข่ายและวัตถุประสงค์ของกิจกรรมกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย เช่น การประชาสัมพันธ์ทางสื่อ วารสารท้องถิ่น (ภาพที่ 30) รวมทั้งการทำงานของสหกรณ์โคเนื้อศรีวิชัย จังหวัดพัทลุง จำกัด ที่เดินหน้าพัฒนาการตลาดอย่างต่อเนื่อง (ภาพที่ 31)

ภาพที่ 28 กิจกรรมการประกวดโคเนื้อภาคใต้ ซึ่งด้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯ ราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในประเภทแกรนด์แชมป์ จัดที่ตำบลคูสิด อำเภอดำพระนคร จังหวัดนครศรีธรรมราช

ภาพที่ 29 ในวันที่ 21 สิงหาคม 2557 กิจกรรมการประกวดโคเนื้อภาคใต้ ซึ่งถ้วยพระราชทานสมเด็จพระเทพฯ ราชสุดา สยามบรมราชกุมารี ในประเภทแกรนด์แชมป์ ณ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตสุราษฎร์ธานี

ภาพที่ 30 สื่อประชาสัมพันธ์โคขุนศรีวิชัยในนารสาร @Surat

ภาพที่ 31 เนื้อโคจากโครงการและการจัดจำหน่ายของจังหวัดพัทลุงในตลาดเกษตร

สถานการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม

จากการวิจัยร่วมกับเกษตรกร ทำให้เกิดสถานการณ์ใหม่ที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิม ดังนี้

1. เศรษฐกิจ

1.1 การดำเนินงานในปี 2556-2557 คือการสร้างเครือข่ายเกษตรกร ประสพผลสำเร็จอย่างสูงยิ่งถึง 80% ในเรื่องการรวบรวมเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนใน 4 จังหวัดให้เกิดเป็นกลุ่มและมีการจัดตั้งกรรมการเครือข่ายเกษตรกรที่ชัดเจน เพราะที่ผ่านมาเกษตรกรจะประสบปัญหาเรื่องการตลาดและต้องการเข้ามามีส่วนร่วมกับการสร้างเครือข่ายมานาน แต่ยังขาดเจ้าภาพ หรือผู้ดำเนินการประสานงานให้เกิดเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้ออย่างเป็นรูปธรรมในภาคใต้ จึงมีเกษตรกรเข้าร่วมจำนวน 693 ราย จากทั้งหมด 4 จังหวัด

1.2 เกิดกิจกรรมที่สำคัญต่อการเรียนรู้ในการพัฒนาหลังจากการเดินทาง ไปศึกษาดูงานของเกษตรกร และพบว่าผลจากการนำเกษตรกรไปศึกษาดูงานสามารถพัฒนาสมรรถนะการเลี้ยงการจัดการและมีเป้าหมายร่วมกันมากขึ้น มีสมาชิกที่รับผิดชอบในการขับเคลื่อนยุทธศาสตร์การเกษตร(โคขุน)ในกลุ่มจังหวัดฯ ชัดเจนจากการสร้างแผนงานพัฒนาอาชีพของทุกคนถึง 90% (นับตามอัตราส่วนผู้ที่เข้าใจหลักการพัฒนาตามยุทธศาสตร์จังหวัดและกลุ่มจังหวัดต่อผู้เข้าร่วมโครงการทั้งหมด)

1.3 ผลจากการดำเนินโครงการทำให้ประชาชน(เกษตรกร) ในพื้นที่ได้มีส่วนร่วมในการพัฒนาอาชีพ สร้างกลยุทธ์และกิจกรรมตามยุทธศาสตร์ที่สนับสนุนการสร้างเสริมความเข้มแข็งของกลุ่มจังหวัดได้ โดยเฉพาะการมองเห็นเป้าหมายร่วมกันของประชาชนผู้ประกอบการท่องเที่ยวและกลุ่มเกษตรกรผู้ผลิตอาหารป้อนให้นักท่องเที่ยวและสร้างรายได้ร่วมกัน จะส่งผลให้เกิดการบูรณาการของอาชีพของคนในพื้นที่ ซึ่งอาจจะช่วยลดต้นทุนการประกอบการท่องเที่ยวด้านอาหารเพราะสามารถใช้ทรัพยากรในพื้นที่ได้อย่างเหมาะสมในอนาคต

1.4 ผลจากการดำเนินโครงการทำให้เกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อที่มีเป้าหมายชัดเจน ต่างมีความหวังเรื่องของการสร้างตลาดเนื้อโคขุนคุณภาพในรูปแบบสหกรณ์ หรือกลุ่มเครือข่ายแบบมีส่วนร่วม เหมือนกับสหกรณ์โคเนื้อโพนยางคำ และสหกรณ์โคเนื้อกำแพงแสน เป็นต้น

1.5 ผลต่อการสร้างกำลังใจและความมุ่งมั่นสู่เป้าหมายในชีวิตของเกษตรกรผู้เข้าร่วมโครงการ ซึ่งต่างมุ่งหวังที่จะให้มีการดำเนินกิจกรรมของโครงการอย่างต่อเนื่อง ต่อยอดให้สัมฤทธิ์ผลตามเป้าหมายต่อไป

1.6 ผลจากการดำเนินโครงการได้เกิดร้านอาหารและร้านขายผลิตภัณฑ์เนื้อโคขุนในชื่อโคขุนศรีวิชัยขึ้น โดยเริ่มจากจังหวัดพัทลุง (เปิดตัวในเดือนกุมภาพันธ์ 2557) และมีการดำเนินการในอีก 3 จังหวัดตามมา โดยมีเครื่องหมายร่วมกัน ที่อำเภอบ้านนาสาร จังหวัดสุราษฎร์ธานีแล้วอีก 1 ร้าน

1.7 จากการดำเนินโครงการได้มีการรวบรวมเกษตรกรผู้เลี้ยงโคขุนทั้ง 4 จังหวัดเข้ามาเป็นสมาชิกเครือข่าย ร่วมกันทำงานและวางแผนซึ่งเป็นประสิทธิผลของโครงการตามวัตถุประสงค์ และมีทีมงานที่ปรึกษาในหน่วยงานราชการและเอกชนต่างๆ ร่วมมือกันอย่างดี ซึ่งถือว่าเกิดประสิทธิผล 80%

1.8 ผลด้านการตลาดและการประชาสัมพันธ์เนื้อโคขุนศรีวิชัยสู่ผู้บริโภค ยังถือว่ายังเกิดขึ้นน้อย เนื่องจากวัตถุประสงค์ในด้านการตลาดถือว่าเป็นปลายทาง หรือปลายทางที่ต้องใช้เวลา ซึ่งในปัจจุบันได้บรรลุผลไปถึง 20% ของเป้าหมายที่ตั้งเอาไว้ และในอนาคตเป็นหน้าที่ของสหกรณ์โคเนื้อศรีวิชัย จังหวัดพัทลุง จำกัด ได้ดำเนินการต่อเนื่องเพื่อความยั่งยืน

2. เจริญประสิทธิภาพ

2.1 จากการดำเนินงานในกิจกรรมการส่งเสริมและพัฒนาตลาดเนื้อโคขุนได้เกิดประสิทธิภาพต่อคุณภาพของเกษตรกรหรือประชาชนในพื้นที่ที่เข้าร่วมโครงการ โดยพบว่าองค์ความรู้ที่ได้จากการทำงานร่วมกันคือได้กระบวนการทำงานร่วมกันระหว่างนักวิชาการกับเกษตรกรใน 4 จังหวัด ตลอดทั้งระหว่างตัวเกษตรกรเองที่มาจากหลายจังหวัดได้ฝึกการทำงานเป็นกลุ่ม ซึ่งกระบวนการนี้มีประสิทธิภาพอันจะส่งผลต่อรากฐานการพัฒนาชุมชนในอนาคต โดยกระบวนการเริ่มจากการประชุม อบรม สร้างความเข้าใจตลอดทั้งสร้างเป้าหมายร่วมกันกับตัวแทนเกษตรกรและการนำเกษตรกรไปศึกษาดูงาน ได้ส่งผลให้เกษตรกรมีความรู้ความเข้าใจและตั้งใจในการประกอบกิจกรรมที่สนองต่อแนวทางพัฒนาจังหวัดของตนเอง โดยสามารถมองภาพความเชื่อมโยงของแต่ละกิจกรรมในพื้นที่ออก สามารถมองเห็นว่าแต่ละอาชีพในพื้นที่ต่างเกี่ยวพันกันและกัน และสามารถทำงานด้วยกันของคนแต่ละอาชีพแบบบูรณาการ ซึ่งถือเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์เพื่อเตรียมพร้อมในการเข้าสู่ประชาคมอาเซียนอีกทางหนึ่ง เป็นการช่วยแก้ปัญหาเรื่องอาชีพของคนในพื้นที่ ลดการสูญเสียโอกาสของเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อของภาคใต้

2.2 ผลจากการดำเนินการสามารถเปิดช่องทางการขายเนื้อโคขุนของเกษตรกรได้อย่างมีมูลค่า แต่ยังคงขาดทรัพยากรในการจัดการมาตรฐานสินค้าเนื้อสัตว์และโรงฆ่าสัตว์ที่ได้มาตรฐานซึ่งเป็นปัญหาในการประชาสัมพันธ์สู่ผู้บริโภค

2.3 การสร้างร้านค้าเครือข่าย ถือเป็นกิจกรรมที่ยากลำบากเพราะผู้ประกอบการส่วนใหญ่ต้องการเนื้อที่ได้แต่ละส่วนแตกต่างกันไป และการตัดแต่งเนื้อ ห้องเย็นของเครือข่ายก็ยังไม่มีการจัดเตรียมเนื้อให้มีคุณภาพจึงเป็นปัญหาก่อนถึงการโฆษณาและการจำหน่ายสู่ผู้บริโภค

2.4 เกษตรกรของภาคใต้ได้รับองค์ความรู้เรื่องการผลิตเนื้อโคขุนคุณภาพที่มีไขมันแทรกสูงทำอย่างไร ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาที่จะทำให้ประเทศไทยมีโอกาสส่งออกเนื้อโคไปยังประเทศเพื่อนบ้านได้

2.5 เกิดประสิทธิภาพของการณรงค์เรื่องการอนุรักษ์แม่โคเพื่อให้มีการเก็บรักษาแม่โค และให้แม่โคได้ตั้งท้องและผลิตลูกโคเพื่อนำเข้าเลี้ยงขุนได้ในอนาคต ซึ่งเมื่อเกษตรกรมีเป้าหมายในอนาคตชัดเจนก็เริ่มที่จะวางแผนชีวิตและอาชีพการเลี้ยงโคของตนเองได้ ซึ่งถือเป็นประสิทธิภาพของโครงการนี้

3. เชิงประโยชน์ที่ได้รับ

ผลการดำเนินงานก่อให้เกิดประโยชน์ต่อกลุ่มจังหวัดดังนี้

3.1 เกิดกิจกรรมการพัฒนาอาชีพและสร้างยุทธศาสตร์ร่วมกันของทั้งหน่วยงานราชการและประชาชนทั้ง 4 จังหวัดที่เป็นสมาชิกกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ซึ่งถือว่าเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาพื้นที่โดยการมีส่วนร่วมของประชาชนอย่างเป็นรูปธรรม

3.2 เกิดประโยชน์ในการบูรณาการของกิจกรรมด้านเกษตรกรรมของพื้นที่ภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยกับการพัฒนาร้านค้าผู้ประกอบการ ซึ่งจะนำไปสู่แนวทางการกระจายรายได้สู่ประชาชนที่ประกอบอาชีพอื่นๆ ในพื้นที่ตามวัตถุประสงค์

3.3 ในอนาคตที่โครงการนี้คาดว่าจะได้ดำเนินการจนสำเร็จ จากการส่งเสริมการเลี้ยงโคขุนไปสู่การพัฒนาด้านการตลาดในแหล่งท่องเที่ยว และผู้บริโภคทั่วไปก็จะเกิดประโยชน์ในการบริหารจัดการการเกษตรกรรมอย่างครบวงจร มีแหล่งทรัพยากร วัตถุดิบในการประกอบอาหาร ต้นทุนและรายได้โดยรวมของแต่ละจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยก็จะสูงขึ้น

3.4 ประโยชน์ที่จังหวัดในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยมีแบรนด์เนื้อโคขุนเป็นสินค้าคุณภาพให้กับประชาชนและนักท่องเที่ยวได้บริโภค การเกิดแบรนด์ใหม่ในนาม “โคเนื้อศรีวิชัย” โภภาคใต้จากเกษตรกรภาคใต้ เพื่อสุขภาพและชีวิตที่ดีขึ้นของประชาชน ซึ่งถือเป็นการสร้างชื่อเสียงของภาคใต้ และหากมีปริมาณเนื้อโคขุนพอเพียงก็จะมี การประชาสัมพันธ์และกระจายสินค้าไปสู่ภาคธุรกิจอื่นๆ และภาคอื่นๆ ของประเทศไทย เหมือนกับโคเนื้อโพธิ์ยางคำของกลุ่มจังหวัดภาคตะวันออกเฉียงเหนือตอนบนที่เป็นยุทธศาสตร์สำคัญของหลายจังหวัดในภาคนี้

3.5 ประโยชน์ที่จังหวัดในภาคใต้ฝั่งอ่าวไทยได้รับคือมีการใช้ทรัพยากรของตนเองในการสร้างอาชีพและสร้างรายได้ให้กับประชาชนอย่างครบวงจร ตัวอย่างเช่น การเริ่มใช้ทรัพยากรจากการมีปาล์มน้ำมันและอุตสาหกรรมน้ำมันปาล์มในพื้นที่แทบทุกจังหวัด และเกิดผลพลอยได้จากระบบอุตสาหกรรม เช่นกากปาล์มอย่างมากมาย หรือทางใบปาล์มรวมทั้งปาล์มร่วงซึ่งเหมาะที่จะนำมาใช้ในการเลี้ยงโคขุนในพื้นที่ และนำเนื้อโคขุนเข้าสู่ระบบอาหารสุขภาพและช่วยเพิ่มทางเลือกของเมนูอาหารในการส่งเสริมกิจกรรมการท่องเที่ยว เพราะในปัจจุบันกากปาล์มส่วนใหญ่ถูกซื้อและขนส่งไปเลี้ยงโคขุนและโคนมในภาคกลางและภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ซึ่งเมื่อผลิตเนื้อและนมได้ก็ส่งกลับมาจำหน่ายในกรุงเทพฯ และภาคใต้อีกครั้ง จึงส่งผลต่อต้นทุนการขนส่งที่แพงขึ้นของประเทศโดยรวมในสถานะที่น้ำมันเชื้อเพลิงราคาแพงเช่นนี้

ผลกระทบและความยั่งยืนของการเปลี่ยนแปลง

จากการดำเนินโครงการได้สร้างความสำคัญของการเลี้ยงโคเนื้อในพื้นที่ภาคใต้ โดยประธานหอการค้าจังหวัดสุราษฎร์ธานี ได้นำข้อมูลของโครงการไปนำเสนอนายกรัฐมนตรี ในการประชุมสัญจรในพื้นที่ภาคใต้ และได้มีคำสั่งให้มีการพัฒนา โคเนื้อศรีวิชัย ต่อเนื่อง ซึ่ง ตัวแทนจากสำนักงานพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ได้เดินทางลงพื้นที่ขอรายละเอียดผลการดำเนินกิจกรรมสร้างกลุ่มเกษตรกร และมีผลต่อการ สนับสนุนโคเนื้อศรีวิชัย เป็นกิจกรรมสร้าง ความ

มั่นคงในการประกอบอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรในภาคใต้ต่อเนื่อง ซึ่งถือว่าเป็นโครงการที่มีผลต่อการเรียกร้องให้เกิดนโยบายสนับสนุนการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกร ซึ่งได้ถูกบรรจุในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 12 (พ.ศ. 2560-2564) ในหน้า 177 ในปัจจุบัน (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2560) อันเป็นช่องทางให้เกิดกิจกรรมต่อเนื่องที่จะทำให้สามารถปรับปรุงอาชีพการเลี้ยงโคเนื้อของเกษตรกรให้ได้คุณภาพและสร้างขบวนการผลิตที่ได้มาตรฐานรวมถึงเป็นการสร้างอาชีพที่มั่นคงพัฒนาเศรษฐกิจของภาคใต้เชื่อมโยงกับระดับประเทศต่อไปในอนาคต

ในส่วนหนึ่งของผลที่เกิดจากงานวิจัย ได้มีการนำข้อมูลรวมทั้งถอดรูปแบบการดำเนินการเป็น Model มาขยายผลเพื่อนำเสนอการพัฒนาเครือข่ายเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ ในสี่จังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ในรูปแบบเครือข่ายเกษตรกรโคเนื้อศรีวิชัย โดยได้รับการสนับสนุนต่อเนื่องจากงบประมาณเสริมศักยภาพกลุ่มจังหวัดภาคใต้ฝั่งอ่าวไทย ในปี 2556, 2557 และ 2559 และในการทำงานของสำนักงานปศุสัตว์จังหวัดทั้ง 4 จังหวัดได้ดำเนินการพัฒนาตามแผนฯ ต่อเนื่องในปัจจุบัน

กิตติกรรมประกาศ

คณะผู้วิจัยขอขอบพระคุณคณะกรรมการยุทธศาสตร์ โครงการของศูนย์ปฏิบัติการร่วมกลุ่มจังหวัดภาคใต้ตอนบน กระทรวงมหาดไทย ที่ให้ทุนสนับสนุนในการดำเนินการวิจัย ในปีงบประมาณ 2556 ขอขอบคุณสำนักงานปศุสัตว์ จังหวัดสุราษฎร์ธานี จังหวัดชุมพร จังหวัดนครศรีธรรมราช และจังหวัดพัทลุง ในการอำนวยความสะดวกในการติดต่อประสานงานกลุ่มเกษตรกร และให้ใช้สถานที่ในการประชุมสร้างเครือข่ายเกษตรกรโคเนื้อศรีวิชัย

บรรณานุกรม

กองส่งเสริมและพัฒนาการปศุสัตว์ กรมปศุสัตว์. (2558). คู่มือการผลิตโคเนื้อเชิงการค้าสำหรับเกษตรกร บริษัท นิเวศธรรมดาการพิมพ์ จำกัด. กรุงเทพฯ 224 หน้า

กลุ่มสารสนเทศและข้อมูลสถิติ ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ (2562) จำนวนเกษตรกรและโคเนื้อ ราย จังหวัด ปี 2560 http://ict.dld.go.th/th2/images/stories/stat_web/monthly/2560/T2-1.pdf สืบค้นวันที่ 15 กรกฎาคม 2562.

คณะกรรมการการเกษตรและสหกรณ์ สถาบันบัญญัติแห่งชาติ. (2560). รายงานการพิจารณาศึกษา ยุทธศาสตร์การส่งเสริมและพัฒนาอุตสาหกรรมโคเนื้อไทยทั้งระบบ. สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา. กรุงเทพฯ 145 หน้า

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์ (2562) ข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงสัตว์ระดับประเทศ ปี 2561 <http://ict.dld.go.th/webnew/index.php/th/service-ict/report/3> 1 0 -report-thailand-livestock/reportservey2561/1293-2561-country สืบค้นวันที่ 15 กรกฎาคม 2562.

ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์. (2562). จำนวนเกษตรกรและโคเนื้อ รายจังหวัด ปี 2560 http://ict.dld.go.th/th2/images/stories/stat_web/monthly/2560/T2-1.pdf สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2562.

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2560). แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 12

https://www.nesdb.go.th/ewt_dl_link.php?nid=6422 สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2562.

โอภาส พิมพา, ณัฐยา ขวงไย, สาโรจน์ เรืองสุวรรณ, และ บรรเทิง ทิพย์มณฑิธร. (2551). เศรษฐกิจของระบบการเลี้ยงสัตว์ในสวนปาล์ม:กรณีศึกษาต้นทุนการเลี้ยงโคเนื้อโดยใช้ทางใบปาล์มเป็นอาหารหยาบ และใช้ไถ่เดือนเพื่อการผลิตปุ๋ยในสวนปาล์มจากมูลโค โดยนำร่องถ่ายทอดเทคโนโลยีในฟาร์มตัวอย่างของจังหวัดสุราษฎร์ธานี. การประชุมวิชาการและนิทรรศการ จังหวัดสุราษฎร์ธานี วันที่ 12-13 มิถุนายน 2551. มหาวิทยาลัยราชภัฏสุราษฎร์ธานี จังหวัดสุราษฎร์ธานี

โอภาส พิมพา, ณัฐยา ขวงไย, สาโรจน์ เรืองสุวรรณ, และ บรรเทิง ทิพย์มณฑิธร. (2552). สถานภาพการผลิตโคเนื้อและเนื้อโคของจังหวัดสุราษฎร์ธานี รายงานวิจัยสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) กรุงเทพฯ

Chanjula P., V. Petcharat, P. Hamchara, and A. Cherdthong. (2016). Effect of fungal treated oil palm frond in the diet of goats. Proceeding 17th AAAP 2016 Animal Science congress in Fukguoka, Japan 22-25 August, 2016., pp.885-888.

Pimpa O., B. Khamseekhiew, and B. Pimpa. (2009). Oil palm frond as a roughage feed source for ruminants in Thailand. The 2nd International conference on sustainable animal agriculture for developing countries (SAADC 2009), November 8-11, 2009. Kuala Lumpur, Malaysia.

Pimpa O., B. Tipmontean, C. Maneechot, and B. Pimpa. (2011). Integrating livestock-oil palm systems to meet the challenges of sustainable agriculture for smallholder farmer in the South of Thailand. The 3rd International conference on sustainable animal agriculture for developing countries (SAADC 2011), July 26-29, 2011. Nakhon Ratchasima, Thailand.

Pimpa O., B. Tipmontean, N. Youngyai and B. Pimpa (2019). The Development of Beef Cattle Farmer Group of Suratthani Province for Response to Supply Chain. Area based development research Journal. V.11 No.5, pp 380-393.